

تربیت دینی فرزندان براساس رهنمودها و سفارش‌های اسلام و اهل بیت (علیهم السلام)

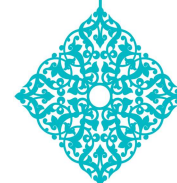
حامد غلامی*

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۲/۰۹ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۳/۰۱

چکیده

رشد و شکوفایی جوامع بشری بر پایه تربیت نهاده شده است. به هر مقدار که افراد جامعه از تربیت صحیح برخوردار باشند، به همان اندازه از رشد و بالندگی بهره مند خواهند شد. آنقدر که یک جامعه در رسیدن به کمال و تعالی به ادب و تربیت نیاز دارد، به ثروت و منابع مالی نیازمند نیست. این تربیت از درون خانه و در کانون خانواده آغاز می‌گردد و شخصیت افراد از همانجا شروع به شکل‌گیری می‌کند. در خانواده‌هایی که دارای تربیت الهی هستند، فرزندان مؤدب به آداب الهی تربیت شده و موجب خیر و برکت آن خانواده و جامعه خود می‌شوند و نام و یادشان به خیر و خوبی در خاطره‌ها باقی می‌ماند. لذا بایستی بکوشیم تا فرزندانمان را بر اساس آموزه‌های دینی و اسلامی تربیت کنیم و هر آنچه که برای رسیدن به آن نیاز هست بیاموزیم و آنچه را که مخرب و مضر است هشدار داده و از آن دوری گزینیم چرا که از وظایف مهم پدران و مادران و مربیان در تربیت فرزندان، رفتار خوب و شایسته و آموزه‌های آنان است. لذا باید با تمام وجود برای تربیت فرزندی نیکو و طیب تلاش کرد.

کلیدواژگان: تربیت، فرزند، کودک، آموزش، ادب، اخلاق.

مقدمه

یکی از مهمترین دغدغه‌های اصلی هر پدر مادر مومن و دغدغه مندی داشتن فرزندی سالم و با تربیت درست و مفید برای جامعه است. مسئله تربیت و داشتن فرزندی سالم و مفید برای جامعه آنقدر حائز اهمیت هست که هم در قرآن به مسئله تربیت اشاره شده و هم در روایات بسیاری از اهل بیت (علیهم السلام) مورد تاکید واقع شده است که بر تربیت فرزندان مراقبت لازم داشته باشید تا بتوانند فردی شایسته و مفید برای خود، خانواده و جامعه باشند. با توجه به اینکه پدر و مادر یا خانواده اولین مهم‌ترین عامل تاثیرگذار در مسئله تربیت و اخلاق هستند که با تربیت دیداری و شنیداری خود فرزندان طیب نیکو ممتاز تحویل جامعه می‌دهند لازم است که تمام تلاش و کوشش خود را در این راستا به کار ببرند و در این زمینه کوتاهی نکنند.

پیغمبر اکرم صلوات الله علیه در این باره می‌فرمایند «ویل لاولاد آخرالزمان من آبائهم» (مجلسی، بحار الانوار، ۱۳۸۵: ج ۲۳، ص ۱۱۴).

وای بر احوال فرزندان آخرالزمان از دست پدر مادرهایشان چون علی‌رغم ایمان قلبی‌شان به فرزندان‌شان چیزی از دین نمی‌آموزند اگر هم چیزی از واجبات را برایشان بیان کنند به مقدار انجام اعمال اندک از آنها راضی می‌شوند و مطالبه بیشتری ندارند لذا اکنون در شرایط فعلی می‌بینیم که پدر و مادرها بیشتر به فکر امور مادی فرزندان هستند تا مسائل تربیتی و همین امر باعث می‌شود که زمینه گمراهی فرزند و به بیراهه کشاندن آنان فراهم شود و از اون سعادت حقیقی که سیر الی الله هست فاصله بگیرند و اولین شخصی هم که ضرر خواهد دید خود فرزند و بعد پدر و مادر و به تبع آن جامعه خواهد بود لذا باید تلاش کرد و مطالعه کرد که فرزندان طیب و نیکو تربیت و به جامعه تحویل داد لذا با توجه به اهمیت بحث تربیت این مقاله بر آن است که با بررسی مسائل تربیتی فرزندان طبق رهنمودها و سفارشات اسلام و اهل بیت (علیهم السلام) قدم کوچکی در مسیر تربیت فرزندان مومن و وارسته بردارد ان شاء الله که مورد رضای حق تعالی واقع گردد.

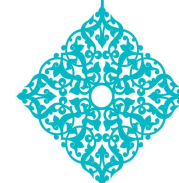
تعریف لغوی و اصطلاحی تربیت

تربیت در لغت به معنی پروردن، پروراندن و آموختن هست و در اصطلاح روش و نحوه ادب و اخلاق را به کسی آموختن به طوری که ملکه ذهنش شود (معین، فرهنگ معین، ۱۳۵۰: ذیل واژه تربیت).

مراحل تربیت

رسول خدا (صلوات الله علیه و آله) می‌فرماید فرزند تا هفت سال اول آقا و حاکم است یعنی بایستی مورد اطاعت قرار گیرد و به خواست و میل او اعتنا شود و در مقابل خواسته‌هایش مانند افراد بزرگتر با او برخورد نکنیم و انتظارات بیش از سن او را نداشته باشیم و در هفت سال دوم عبد و بنده است عنی تحت مراقبت و تربیت باشد و در هفت سال سوم وزیر است یعنی می‌تواند مورد اعتنا و تکیه والدین باشد و بایستی در امور مختلف با او مشورت کرد و هرگز دیگران خودسرانه برای او تصمیم نگیرند.

از امام باقر (علیه السلام) یا امام صادق (علیه السلام) رسیده است وقتی که کودک سه ساله شد هفت بار به او بگویند لا اله الا الله را بخوان سپس رهایش کنید تا به سن سه سال و هفت ماه و ۲۰ روز برسد آنگاه ۷ بار دارش کنید که بگوید محمد رسول الله سپس تا ۴ سالگی به حال خود بگذارید وقتی ۴ سال او تمام شد ۷ بار بگویند صلی الله علی محمد و آل محمد وقتی به ۵ سالگی رسید از او پرسید که دست راست و چپش کدام است وقتی یاد گرفت به او تعلیم دهید که رو به قبله بایستد و سجده کند سپس وقتی به ۶ سالگی رسید رکوع کامل و سجده صحیح را به او بیاموزید چون به هفت سالگی رسید به او دستور دهید که دست و صورتش را بشوید و به نماز وادارش کنید وقتی ۹ ساله شد وضو یادش دهید و اگر ترک کرد او را تنبیه کنید به نماز وادارش کنید و اگر نماز را ترک کرد جا دارد که تنبیه شود و آن هنگامی که کودک وضو و نماز را یاد می‌گیرد خداوند انشالله پدر و مادر او را می‌آمزد پیامبر خدا صلوات الله علیه فرمودند کسی که خردسالی را تربیت کند تا بگوید لا اله الا الله خداوند از او حساب نمی‌کشد (بناری، امام باقر (علیه السلام) و تربیت فرزند، ۱۳۸۷).

برخی از عوامل موثر در تربیت فرزند

تربیت مطابق با زمان کودک

امام علی (علیه السلام) می‌فرمایند: فرزندان را به انجام آداب خودتان وا ندارید زیرا آنان برای زمانی غیر از زمان شما آفریده شده‌اند. برخلاف تصور برخی که از سخن امام علی (علیه السلام) آزادی به معنای بی‌قیدی را برداشت کرده‌اند مقصود حضرت تخطی از حلال و حرام نیست و عمل به آداب زمان حاضر هیچ‌گونه منافاتی با رعایت ارزش‌های دینی و حلال و حرام الهی ندارد برای مثال دختر مسلمان می‌تواند تحصیل کند یا در فعالیت‌های اجتماعی شرکت جوید اما حدود الهی را نیز رعایت کند و به آن ملتزم باشد.

انتخاب الگو

۱- امام خمینی رحمت الله علیه مورد توجه و در میان مردم و سراسر آزادی خواهان جهان محبوبیت و معروفیت دارد. امام خمینی یکی از چهره‌های شاخص و تاثیرگذار به عنوان انتخاب الگو برای شخص جهت امور تربیتی بودند به عنوان مثال حضرت امام آنقدر به نظم اهمیت می‌دادند که شاگردانشان ساعت‌هایشان را با ورود و خروج حضرت امام تنظیم می‌کردند حضرت امام را با گریه‌های نیمه‌های شب می‌شناسند اطرافیان حضرت امام و شاگردان و یاران امام رحمت الله علیه نقل می‌کنند وقتی که در نجف ساکن بودند هر شب به زیارت مولا امیرالمومنین (علیه السلام) مشرف می‌شدند و زیارت جامعه می‌خواندند و حتی در دوران آشفتگی و اوضاع ساخت عراق هم زیارت را ترک نمی‌کردند امام آنقدر به عبادت اهمیت می‌دادند که حتی در آخرین لحظات عمر مبارکشون هم کمک کسانی که در کنارش بودند نماز می‌خواند و دست ما رو می‌گرفتند و واقعا حضرت امام ویژگی‌های زیادی داشتند و یکی از مهم‌ترین شخصیت‌ها برای انتخاب الگو می‌باشد.

۲- در حالات علامه طباطبایی رحمت الله علیه آمده است که زمانی که روزه بود، موقع افطار، اولین کاری که می‌کرد، مشرف شدن به حرم مطهر حضرت فاطمه معصومه (علیها السلام) بود و درواقع، روزه خود را با بوسه بر ضریح مطهر و مقدس بی بی افطار می‌کرد. این کار نشان دهنده محبت و عشق به اهل بیت (علیهم السلام) بود.

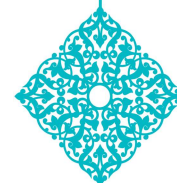
یا مثلاً وقتی که تابستان می‌شد و به مشهد مقدس مشرف می‌شدند از ایشان درخواست می‌کردند که یک جایی خوش آب و هوا و خنک برای استراحت بروند که می‌فرمودند ما از پناه امام رضا (علیه السلام) جای دیگری نمی‌رویم این خود نشان دهنده ارادت و عشق زیادی به اهل بیت (علیهم السلام) هست و این چنین است که انتخاب ایشان به عنوان الگو واقعاً راهگشا برای نسل کودک و فرزندان ما خواهد بود.

۳- علامه امینی رحمت الله علیه هم که نویسنده کتاب ارزشمند و گرانقدر الغدیر می‌باشد خود یکی از ارادتمندان حقیقی و عاشق واقعی امیرالمومنین (علیه السلام) می‌باشد، هنگام زیارت حرم حضرت علی (علیه السلام) حالت خاصی داشت: شور و حال و گریه و التهاب و نجوای عاشقانه و چشم‌های پُراشک او، همه زوآر را مجذوب می‌ساخت و در سیمای علامه امینی رحمت الله علیه علامت عاشقی و ارادت واقعی و حقیقی اهل بیت (علیهم السلام) را می‌دیدند.

ذکر یاد و پرورش علاقه به ائمه اطهار (علیهم السلام)

ذکر این چنین نمونه‌هایی از تواضع و خشوع در برابر عترت پاک پیامبر اکرم صلوات الله علیه در قلوب‌های مستعد و پاک اثر می‌گذارد و هر کدام خود یک نمونه درسی از ارادت و ادب و عشق و محبت به اولیاءالله است

مهم این است که با بیان این چنین الگوهای عملی و رفتاری از بزرگان دین شخصیت‌های به نام و الگو و قهرمان به خصوص آنها که در منظر و چشم و دیدگاه جوانان و نوجوانان محبوبیت دارند بتوانیم بذر علاقه و عشق و محبت ائمه اطهار (علیهم السلام) را در قلوب فرزندان خودمان بکاریم و بارور سازیم و از این نوع محبت و علاقه در راه نگه داشتن تعادل و صحت و سلامت فکری و روحی آنها استفاده نماییم علاقه به اهل بیت (علیهم السلام) در ذات و عمق قلب و وجود ما و فرزندان ما نهفته و در ذاتمان وجود دارد. و باید آن را بهتر و شکوفاتر و همچنین ثمربخش تر کنیم.

یادآوری و ذکر کردن فضیلت‌ها از جمله راه‌های ایجاد محبت و علاقه می‌باشد با توجه به این مهم که اهل بیت (علیهم السلام) چه خصیصه‌هایی هستند و در محضر خدای متعال چه مقامی دارند و فضیلت‌هایشان چه می‌باشد و در عالم هستی و دنیا و آخرت چه کارهایی از توانشان بر می‌آید به خودی خود باعث جذب به سوی این شخصیت‌های عظیم و بزرگوار و الهی را به وجود می‌آورد

فرزندان ما اگر این را بدانند که مورد توجه و محبت و علاقه اهل بیت (علیهم السلام) هستند به آنها علاقه‌مند و عشق پیدا خواهند کرد چون هر آدمی دوست دارد که مورد توجه و علاقه و محبوب دیگران باشد

امیرالمومنین علی (علیه السلام) می‌فرماید که کسانی که ما را دوست دارند دوست داریم حال سوال این است که آیا اگر فرزندان ما و کودکان ما به این بزرگواران به این خاندان به اهل بیت (علیهم السلام) علاقه دارند این را متوجه بشوند که این علاقه و این محبت دو طرفه می‌باشد آیا محبتشان افزون‌تر و بیشتر نخواهد شد؟ در روایتی از امام عصر روح فدا نقل کرده‌اند که ما هرگز یعیانمان را رها نمی‌کنیم و از یاد نبرده‌ایم و به فکرشان هستیم هنگامی که شیعه‌ای این رو متوجه شود که همواره مورد توجه و عنایت حضرت حجت بن الحسن (علیه السلام) هست او نیز به حضرت ولی عصر محبت و مهر بیشتری خواهد کرد سوال این است که آیا او نیز تا چه اندازه‌ای برای این ارادت و دوستی و عشق به اهل بیت حساب کرده‌ایم و بهش اهمیت می‌دهیم؟

کودکان یا فرزندان ما چه مقدار این ارزش‌گذاری را در افعال و کردار و و حیات ما والدین می‌بینند؟ اگر سین‌ها و تشویق‌های ما و همچنین تقدیر کردن و جایزه دادن ما و نشان دادن محبت به فرزندان و کودکانمان به جهت همین مهر و محبت و عشق پاک و ادت قلبیشان و علاقه‌مندی‌شان به ائمه اطهار (علیهم السلام) باشد قطع یقین توجه و علاقه آنها را افزایش خواهد داد محیط زندگی خودمان باید امام زمانی و اهل بیتی باشد سایه و نام و یاد آن بزرگواران بر سر ما باشد امشان همیشه و همواره ورد زبانمان و کلام گوهربارشان آویزه گوش‌هایمان و ارادت و الفت و محبتشان در قلبمان باشد تا اینکه محیطی تربیتی و روحی کودکانی و فرزندانمان ارادتمند به ائمه اطهار و آل الله را به بار

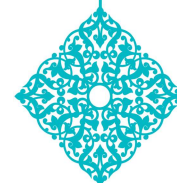
آورد بچه‌های ما کودکان ما فرزندان ما باید این نوع محبت‌ها و ارادت‌ها و علاقه به اهل بیت (علیهم السلام) را در کسی و در جایی و در شخصی مشاهده نمایند تا اینکه بیاموزند و چه کسی بهتر از والدین مربی و معلم؟ و چه جایی بهتر از مدرسه و خانه؟

بیان کردن و آشکار کردن محبت

پیامبر اکرم صلوات الله علیه می‌فرمایند که کودکانتان را با محبت و عشق و علاقه به من و خاندان و اهل بیت من و همچنین نسبت به قرآن ادب و تربیت کنید در رفتار به این توصیه پیامبر اکرم صلوات الله علیه چه کرده‌ایم؟ آیا روش و راه آن چیست؟ چطور می‌توانیم کودکانی تربیت کنیم که علاقمند به اهل بیت (علیهم السلام) و شیفته آن بزرگواران باشند و از این علاقه و دلدادگی در بهتر شدن رفتار و اخلاق خود نفع و سود ببرند؟ امام ششم ما امام صادق (علیه السلام) در همین بار فرمودند رحمت خداوند بر هر شخصی که ما را در نگاه و نظر مردم محبوب می‌گرداند نه آنکه منفور کند نقل نموده‌اند که هر شخصی که با پیغمبر اکرم صلوات الله علیه از روی شناخت و معرفت رخاست و نشست می‌کرد محبت پیغمبر صلوات الله علیه در قلبش یافتاد این بیانگر اثر شناخت و معرفت در پیدایش محبت هست محبت و عشق گاهی اوقات از مرحله ابتدایی و سطحی و آسان آغاز می‌شود و کم کم و به تدریج ی‌تر و عمیق‌تر و آگاهانه‌تر و ریشه‌دار تر می‌شود بنابراین باید ائمه اطهار (علیه السلام) را به فرزندانمان معرفی کنیم و بشناسانیم اگرچه آموزش و پرورش و معلم و مدرسه و و دیگر رگان‌ها و نهادهای مربوطه وظیفه تعلیم و تربیت را بر عهده دارند والدین هم بدون تکلیف نیستند گرچه شرط این نوع توانستن بر معرفی کردن خود معرفت هست و هر آنچه که پدر و مادر معرفت بیشتری از ائمه اطهار و اولیا الله داشته باشند دقیق‌تر و بهتر می‌توانند شناخت و معرفت را انتقال بدهند.

توصیه به گفتن داستان و قصه های ناب

فرزندانمان وابسته و دوستدار قصه و حکایت هستند و ن‌ها از حکایت و قصه و همچنین داستان الگو می‌گیرند و مهر و محبت پهلوان‌ها و قهرمان‌های قصه‌ها کایت‌ها بر قلوبشان و با آنها ارتباط برقرار می‌کنند و اثر می‌پذیرند چرا در نوع قصه‌ها و حکایت‌ها

برای ما بچه‌ها از قصه‌ها و داستان‌های امامان و پیامبران و امامزادگان و اصحاب پیامبر و چهره‌ها و شاخص‌های الهی استفاده نکنیم؟

بنابراین قصه و داستان و حکایت از روش و کردار و زندگی ائمه اطهار (علیهم السلام) و همچنین اولیا الله هم یک راه می‌تواند باشد.

زیارت

بیشتر موارد اینطور هست که دیدن و زیارت به الفت و دوستی می‌انجامد یعنی دیدن و زیارت الفت و محبت آور است با توجه به این آوردن فرزندان به اماکن مقدس و زیارت هم زمینه دوستی و محبت را فرا می‌آورد و هم س معنوی و روحانی ویژه‌ای و خاصی به آنها منتقل می‌کند برای اکثر فرزندان و کودکان دیدار و زیارت قم کربلا مشهد سائر اماکن ائمه اطهار (علیهم السلام) خاطره انگیز خواهد شد بنابراین از طریق زیارت بردن و رفتن و عشق و الفت و محبت با حرام اهل بیت (علیهم السلام) و دست بوسی اهل بیت (علیهم السلام) را در بین فرزندان و کودکان باعث الگوی فضیلت و کمال و همچنین رابطه عشقی و قلبی و محبت و ارادت را ایجاد کرد اثر بلند مدت این نوع سفرهای معنوی و زیارتی بسیار زیاد هست و ویژه اگر با هدف و توجیه و برنامه‌ریزی و آموزش و هدایت همراه باشد با توجه به این مهم انتظار می‌رود نگاه کودکانمان بسیار زیاد به حرم اهل بیت (علیهم السلام) بیفتد و همچنین خاشعانه و متواضعانه وارد حریم حرم‌های اهل بیت (علیهم السلام) شوند و زیارت نامه نماز و آداب آن را به جا بیاورند و حالت روحانی و معنوی زائرین را مشاهده نمایند و محبت‌ها و علاقه و عشق زائرین را با نگاه خود ملاحظه نمایند که موجب رشد و ترقی فرزندانمان و کاشت بذر محبت اهل بیت (علیهم السلام) در قلوب می‌شود و این عشق و محبت، خود را در اصلاح رفتار و شخصیت طرف ایجاد خواهد کرد.

کسی خواهان محبوبیت بیشتری هست و می‌خواهد که مورد احترام قرار گیرد مخصوصاً این حالت که در جوانان بیشتر است؛ چراکه در این دوران، پایه‌های شخصیت اجتماعی شان هاده می‌شود و اینکه اظهار وجود می‌کنند و علاقه دارند که دیگران وجودشان

را در میانشان به عنوان اشخاصی لایق و ارزشمند و و به درد بخور و دارای اهمیت و مهم به رسمیت بشناسند (مرکز فرهنگی گل نرگس، خانواده آسمانی، ۱۳۹۵).

سفارش‌ها و توصیه‌های دین

توصیه‌هایی که در متون دینی و الهی آموزش‌های اهل بیت (علیهم السلام) مشاهده می‌شود خود بیانگر توجه به این مهم و توجه دادن پدر و مادر به آن در امر تربیت کودک و فرزندانمان می‌باشد برخی از این ویژگی‌ها می‌پردازیم

۱- انتخاب نامی نیکو و شایسته

سفارش شده که برای کودکان نامی شایسته و نیکو و مبارک انتخاب کنیم که از جمله حقوق فرزند بر پدر همین هست بنابراین انتخاب نام نیکو و شایسته و پرمغز و پرمحتوا خود در شخصیت فرزند و کودک موثر خواهد بود و تاثیر بسزایی در فرزند خواهد گذاشت

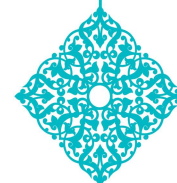
۲- احترام گذاشتن و اکرام کردن به فرزند

در اسلام از نظر رفتاری و اخلاقی و گفتاری سفارش کرده‌اند که به کودکان و فرزندان خود احترام بگذارید توصیه کرده‌اند که به فرزندان خود احترام کنید. از جمله، این سخن حضرت رسول صلی الله علیه و اله که فرمود: «اَكْرِمُوا اولادَكُمْ وَ احْسِنُوا اَدَابَهُمْ.» (= به فرزندانان احترام بگذارید و آنان را نیکو تربیت کنید).

و همچنین فرموده‌اند که بین فرزندانان به عدالت رفتار کنید: «اعدلوا بین اولادکم» عدالت در رفتار، عبارت از برخورد احترام آمیز و تکریم شخصیت جوانان است.

۳- پاسخ دادن به سلام

جواب سلام واجب است بیانگر کرام و احترام به طرف مقابل می‌باشد این نکته را عرض کنم که بهتر از آن سلام کردن قبل از دیگران است یعنی اینکه ما عادت کنیم که همیشه قبل از اینکه دیگران به ما سلام بکنند ما به آنها سلام بکنیم و البته سلام کردن خود آدابی دارد که خوب است به آن توجه شود مثلاً سلام کردن سواره بر پیاده سلام کردن ایستاده بر نشسته ولی خوب اگر طرف سلام نکرد ما سلام کنیم ما قبل از اون سلام کنیم

هیچ اشکالی ندارد در احوال پیغمبر اکرم صلوات الله علیه آمده است که هرگز کسی در سلام کردن بر پیغمبر سبقت نگرفت یعنی همیشه پیغمبر اول به دیگران سلام می‌کردند و می‌فرمودند که تا زنده‌ام سلام کردن بر کودکان را ترک می‌کنم تا بعد از من به عنوان یک سنت بر جای بماند.

۴- خطاب کردن شخص به طرز صواب و شایسته

شیوه برخورد و مواجهه و صدا کردن و نام بردن هم بیانگر و گویای شخصیت ص می‌باشد و هم اینکه در اکرام کردن آن شخصی که مورد خطاب واقع می‌شود در اکرام کردن به آن یا حقیر کردن آن شخص نقش بسزایی خواهد داشت و همچنین در حوالات اخلاقی و رفتاری پیغمبر اکرم صلوات الله علیه نقل کرده‌اند که حضرت اشخاص را با بهترین نام‌ها صدا می‌کردند و برای بعضی از آنها اب خوب انتخاب می‌کردند و می‌گذاشتند و نام‌های زشت اشخاص و بلاد و شهرها را عوض می‌کردند در قرآن کریم هم توصیه شده که دیگران را به نام نیکو بخوانید و به نام زشت نخوانید و اینکه در گفتارشان قول سدید به کار ببرید سدید به معنای حرف درست و استوار می‌باشد و ما نباید دیگران را با نام بد و زشت خطاب نماییم.

لقب، احترام به شخصیت افراد است و طرف مقابل را هم بیشتر جذب می‌کند.

از حضرت علی (علیه السلام) نقل است دیگران را زیبا و آنطور که شایسته است نام ببرید و صدا کنید، تا زیبا و پسندیده و شایسته جواب بشنوید.

طبق تربیت صحیح از فرزندان انتظار می‌رود ادب را آموخته و در حرکت کردن راه رفتن از پدر یا استاد خودش جلوتر نرود و سبقت نگیرد همیشه بهشون احترام بگذارد به احترامشان از جای خود بلند شود و احترام کند نوع رفتارشان با پدر و مادر و والدینش مودبانه باشد نه اینکه خدایی نکرده از روی قدر نشناسی و پرخاشگری و بی‌احترامی و بی‌ادبی و بی‌اعتنائی باشد در مشکلات و کارها بازوی پدر و مادرش باشد تکیه‌گاهشان باشد و از هرگونه مخالفت کردن با آنها نه گفتن به آنها و تخلف کردن از امر پدر و مادر و اذیت کردن و رنجاندن آنها پرهیز کند. پس، حکایت و داستان از زندگی اهل بیت

(علیهم السلام) هم می‌تواند یک راه باشد (بناری، امام رضا (علیه السلام) و تربیت فرزند،
۱۳۸۲)

برخی از شیوه‌های رفتار شایسته پدر و مادرها با فرزندان

۱- به او بگویید دوستش دارید، هر روز به فرزندانتان در هر سنی که باشد یادآوری کنید که چقدر او را دوست دارید به خصوص روزهایی که از دست او ناراحت هستید یا با او مخالفتی داشته‌اید که باعث دلخوری شما شده به او بگویید دوستش دارید یک جمله ساده دوستت دارم به رشد روحی او و ایجاد رابطه محکم و موثر کمک زیادی می‌کند.

۲- درباره باورها و اعتقادات خود با او صحبت کنید، به او بگویید که به چه چیزهایی اعتقاد دارید و چرا به او اجازه دهید که سوال کند و شما هم صادقانه و با حوصله پاسخ دهید.

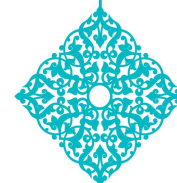
۳- برنامه‌ای برای هنگام خواب او داشته باشید، مانند خواندن کتاب یا داستان مورد علاقه او یا آداب خوابیدن را یادآوری کردن و آموزش دادن.

۴- بگذارید کودک به شما کمک کند، هی اوقات پدر و مادر فراموش می‌کند که برای ایجاد رابطه‌ای خوب و مثبت باید از فرزندانشان هم کمک بگیرند به عنوان نمونه آنها می‌توانند کمک کنند تا آنچه خریده‌اید را به خانه بیاورند.

۵- با آنها بازی کنید، عروسک‌ها یا با توپ‌هایش، با هم شعر بخوانید یا هر کاری که جالب و جذاب است را در کنار هم انجام دهید.

۶- با هم غذا بخورید، ون وقتی با هم غذا می‌خورید فرصت صحبت با هم و به اشتراک گذاشتن نظراتتان را دارید هنگام غذا خوردن تلویزیون را خاموش کنید برای تمام کردن غذا عجله‌ای نداشته باشید.

۷- به انتخاب‌های آنها احترام بگذارید، مجبور نیستید لباس‌های ناهماهنگ او را دوست داشته باشید یا از چیدمان عکس‌ها در اتاقش راضی باشید با این حال مهم است که به انتخابش احترام بگذارید کودکان هم به دنبال کسب استقلال هستند و در این مرحله پدر و مادر با حمایت از او می‌توانند به بهبود قدرت تصمیم‌گیری اش کمک کنند.

۸- بچه‌ها را اولویت اصلی زندگی خود قرار دهید، کان استرس‌های بیش از حد را درک کرده و متوجه می‌شوند چه زمانی شما به آنها توجه نمی‌کنید بعضی وقت‌ها بخشی از وظیفه شما به عنوان پدر و مادر این است که نگران امور جزئی نباشید و فقط از با هم بودن لذت ببرید.

۹- همبازی شدن شما با کودک، برایش لذت بخش خواهد بود و اگر کودک بتواند با شما بازی کند شادتر خواهد بود هنگام بازی کردن با کودک خود صحبت کنید تا توانایی تکلم او را نیز افزایش دهید.

۱۰- تشویق موجب تقویت روحی فرزندان می‌شود و نیروی تازه‌ای به آنها می‌بخشد تا بتوانند با اعتماد به نفس و پشت گرمی بیشتر کارهای خوب و مورد ذوق و علاقه خود را دنبال کنند و به اهمیت آنها بیش از پیش پی ببرند (لقمانی، چگونه فرزندان با ادب و خوش اخلاق داشته باشیم، ۱۳۸۹).

برخی از روش‌های تربیتی در قرآن کریم

۱- یکی از بالاترین و برترین الگوی تربیتی در قرآن مجید پیغمبر اکرم صلوات الله علیه را بهترین الگو و برترین شخصیت را برای انتخاب الگو در همه امورات زندگی فردی اجتماعی شخصیتی قرار داده است همینطور اهل بیت (علیهم السلام) م بهترین الگو می‌باشند امام زمان (علیه السلام) می‌فرمایند که دختر رسول خدا یعنی حضرت زهرا سلام الله علیها برای من سرمشقی نیکوست که حتی خود اهل بیت هم پدران خود که امامان بزرگوار بودند و همچنین پیغمبر و امیرالمومنین حضرت زهرا را به عنوان الگو قرار دادند پیغمبر در قرآن به صاحب خلق عظیم معرفی شده است همچنین به عنوان رحمه للعالمین آنقدر کامل و عالی بودند در بدترین شرایط و بدرفتاری‌ها و کرداری‌های مردم آن دوران سعه صدر به خرج می‌دادند و با رحمت و رافت رفتار می‌کردند که آنها را جذب خود می‌نمودند

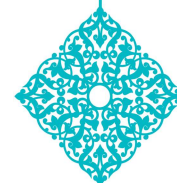
۲- شیوه انذار کردن و بشارت دادن یکی از شیوه‌هایی که در قرآن کریم به آن توصیه شده که برای تربیت انسان به کار رود انذار کردن از عواقب و اعمال و کردارشان نسبت

به معصیت و همچنین بشارت دادنشان نسبت به اعمال خوبشان می‌تواند یک شیوه دیگه از تربیت برای همه انسان‌ها به ویژه فرزندان و کودکان باشد

۳- یکی دیگه از این مواردی که حائز اهمیت هست موعظه و وعظ دادن و نصیحت کردن است فرزندانمان و کودکانمان و همه جوامع بشری نسبت به توصیه عمل صالح کردار و گفتار صحیح و همچنین خودداری از کارهای مذمت شده یز اثر دارد تا جایی که امیرالمومنین علی (علیه السلام) می‌فرمایند که اثری که در شنیدن هست ر گفتن نیست این به ما می‌فهماند که موعظه و نصیحت کردن هر چقدر که آن شخص بزرگ و یرمرد و ریش سفید هم باشد باز هم نیازمند موعظه و نصیحت می‌باشد و موعظه و نصیحت کردن باید طوری باشد که از سر خیرخواهی و دلسوزی باشد نه اینکه به قصد تخریب کردن شخصیت طرف باشد.

۴- توصیه به حق و خیر قرآن کریم در این باره در سوره عصر می‌فرماید کسی که توصیه به حق و صبر کند از زیان و ضرر رهایی یافته و خود را در مسیر حق و خیر قرار داده است ما هم باید به توصیه قرآن عمل کنیم و به دیگران از سر حق و خیرخواهی متذکر به امورات الهی شویم.

۵- شیوه فکر کردن در مورد آنچه که خدا قرار داده به عنوان نمونه فکر کردن در مورد طبیعت در قرآن کریم هم آیات بسیار زیادی به نظام هستی و به ویژه طبیعت و نحوه خلقت آسمان و زمین و دیگر موارد آمده و متذکر شده در روایات هم توصیه شده که یک ساعت تفکر برابر است با ۷۰ سال عبادت بین نشانگر و بیانگر اهمیت تفکر و فکر کردن در مورد نظام هستی و خلقت هست که به عنوان مثال ما از کجا آمده‌ایم در کجا قرار داریم و به کجا خواهیم رفت و تفکر و فکر کردن در نوع خلقت طبیعت توسط خدای باری تعالی این نوع فکر کردن در مورد اسرار الهی و اتفاقات نظام هستی انسان را به این وامی دارد که ما برای یهوده زیستن خلق نشده‌ایم و باید طوری زندگی کنیم و خودمان را تربیت کنیم که مصداق واقعی عبد باشیم تا با این طریق شکر نعمت الهی نمایم.

۶- تفکر در مورد یاد عالم آخرت یاد یامت و یاد مرگ از مهم‌ترین و موثرترین نوع تربیت انسان محسوب می‌شود یاد مرگ و یاد عالم آخرت خود بازدارنده از کجروی‌ها می‌باشد یاد مرگ هست که انسان را رام می‌کند و به فکر طلبی و حق جویی می‌افتد و طبق آن عمل می‌کند و سعی می‌کند در تمام امور طوری رفتار و عمل کند که وقتی از دنیا رود با شرمندگی در نزد پروردگار عالم حاضر نگردد یاد مرگ آنقدر مهم هست که علما و بزرگان بر روی انگشترهای خود کلمه مرگ و موت را می‌نوشتند که از مسیر الهی و مسیر حق جدا نشوند و منحرف نگردند بنابراین یاد مرگ برای فرزندانمان به نحوی که در حد فهم آنها باشد خیلی در مسئله تربیت مهم و انسان ساز خواهد بود و نباید مورد غفلت قرار بگیرد.

۷- یکی دیگر از موارد مشارطه مراقبه و محاسبه انسان از نفس خود می‌باشد اینکه انسان صبح کس خانه بیرون می‌رود یا صبح که می‌شود با خود شرط کند و مشارتی نماید که من امروز رو مراقب باشم که گناهی نکنم و در طول روز بر این شرطم مراقبت نمایم در آخر شب از خودم محاسبه نمایم که چقدر به شرطی که گفته‌ام پایبند بودم و اگر کار خوبی کرده‌ام برای آن خدا را شکر کنم و اگر کار بدی مرتکب شدم از خدای متعال طلب مغفرت و توبه نمایم وقتی که انسان هر روز این کار را انجام دهد خود به خود باعث تربیتش می‌شود و خیلی موثر خواهد بود ما این رو و این شیوه را هم باید به فرزندان و کودکانمان بیاموزیم و از آن غفلت نکنیم (اسحاقی، راهبرد های امام علی (علیه السلام) در تربیت فرزندان، ۱۳۸۵).

برخی از روایات تربیتی

- ۱- پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: فرزند شایسته گلی خوشبو از گلهای خوشبوی بهشت است (کلینی، الکافی، ۱۳۹۰: ج ۶، ص ۳)
- ۲- صادق علیه السلام: دختران نیکیهایی هستند که در برابر آن پاداش داده می‌شود. و پسران همچون نعمتی هستند که از آن بازخواست می‌شود (حرّ عاملی، وسائل الشیعه، ۱۳۷۲: ج ۱۵، ص ۱۰۴).

۳- هرگاه به امام سجاد علیه السلام مژده می دادند که دارای فرزند شده است، پیش از آنکه پرسند پسر است یا دختر، می پرسیدند! آیا سالم است؟ و هنگامی که می فهمیدند سالم است، می فرمودند: سپاس از آن خدایی است که از من آفریده ای ناسالم نیافریده است (همان: ج ۱۵، ص ۱۴۳).

۴- امام امیرمؤمنان علی علیه السلام: هر شیری هم که به کودک داده شود، باز هم برای او با برکت تر از شیر مادرش نیست (همان: ج ۱۵، ص ۱۷۵).

۵- امام صادق علیه السلام به «أم اسحاق» که پسر خود را شیر می داد، فرمود: ای أم اسحاق! تنها از یک پستان او را شیرنده، بلکه از هر دو به وی را شیر بده، زیرا در یکی از آنها خوراک و در دیگری نوشیدنی نهفته است (همان: ج ۱۵، ص ۱۷۶).

۶- پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: نوزادان خود را به سبب گریه شان کتک نزنید (همان: ج ۱۵، ص ۱۷۱).

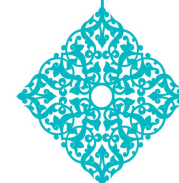
۷- امام امیرمؤمنان علی علیه السلام: فرزندان خویش را، پیش از آنکه متولد شوند، نامگذاری کنید (همان: ج ۱۵، ص ۱۲۱).

۸- پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: فرزندان را به نامهای پیامبران نامگذاری کنید. و زیباترین نامها «عبدالله» و «عبدالرحمن» هستند (طبرسی، مکارم الاخلاق، ۱۳۷۰: ج ۱، ص ۴۷۴).

۹- پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: هرگاه نام فرزند را «محمد» گذاشتید، به او احترام بگذارید؛ برایش جا باز کنید؛ و با وی ترشروی نکنید (مجلسی، بحار الانوار، ۱۳۸۵: ج ۱۰۴، ص ۱۲۸).

۱۰- امام صادق علیه السلام به شخصی که نام دخترش را «فاطمه» نهاده بود، فرمودند: اکنون که نام او را «فاطمه» نهاده ای، دشنامش نده؛ نفرینش نکن؛ و کتکش نزن (کلینی، الکافی، ۱۳۹۰: ج ۶، ص ۴۸).

۱۱- پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: هرکس دختری داشته باشد که او را تباه نسازد؛ و خوارش نکند؛ و پسرش را بر وی برتری ندهد، خدا او را به بهشت می برد (نوری، مستدرک الوسائل، ۱۴۰۸: ج ۱۵، ص ۱۱۸).

۱۲- پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: از جمله حقوق فرزند بر پدرش این سه چیزند: نام نیکو بر او گذارد؛ نوشتن را به وی بیاموزد؛ و هنگامی که بالغ شد، همسرش دهد (طبرسی، مکارم الاخلاق، ۱۳۷۰: ج ۱، ص ۴۷۴).

۱۳- پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: حق فرزند بر پدرش این است: نام نیکو برای او برگزیند؛ ادب وی را نیکو کند؛ و در جایگاه شایسته ای قرارش دهد (حرّ عاملی، وسائل الشیعه، ۱۳۷۲: ج ۱۵، ص ۱۲۳).

۱۴- پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: فرزند هفت سال سرور است؛ هفت سال بنده [و فرمانبردار] است؛ و هفت سال یاور است (همان: ج ۱۵، ص ۱۹۵).

۱۵- امام امیرمؤمنان علی علیه السلام: کودک هفت سال تربیت می شود؛ هفت سال ادب می آموزد؛ و هفت سال به کار گرفته می شود (ابن بابویه، کتاب من لایحضره الفقیه، ۱۴۰۴ق: ج ۳، ص ۴۹۳).

۱۶- امام صادق علیه السلام: پسر بچه هفت سال بازی می کند؛ هفت سال نوشتن را فرا می گیرد؛ و هفت سال حلال و حرام را می آموزد (کلینی، الکافی، ۱۳۹۰: ج ۶، ص ۴۷).

۱۷- پیامبر صلی الله علیه و آله: مهر خداوندی از آن بنده ای باد که فرزند خود را با نیکی کردن به وی و دمسازی با او و آموزش و ادب کردن وی، در نیکو شدنش یاری دهد. (نوری، مستدرک الوسائل، ۱۴۰۸ق: ج ۱۵، ص ۱۶۹).

تکته ها و نظرات تربیتی

بر مدار دین کودک

در آغاز تولد دارای فطرتی پاک و خدایی است روحی پاک و سپید که از جنس روح خداست این روح پاک پس از تولد مثل امانتی به دست والدین سپرده می شود آنها هستند آنها هستند که تعیین می کنند این روح چطور رنگ بگیرد آسمانی شود یا زمینی سپید شود یا سیاه یا خاکستری چنانکه اهل بیت (علیهم السلام) می فرمایند هر کودکی فطرت خدایی دارد و اگر کودکی منحرف شد بدانید پدر و مادرش او را منحرف کرده اند.

در ارزش تربیت فرزند همین بس که ... حضرت علی (علیه السلام) می فرمایند هیچ میراثی از والدین برای فرزندان بهتر از ادب و تربیت صحیح نیست.

امام خمینی رحمت الله علیه هم بیان می‌دارند جایگاه خانواده به ویژه نقش مادر در کودکان و پدر در جوانان و نوجوانان بسیار حائز اهمیت است و اگر کودکان و فرزندانمان در حمایت پدران و دامان مادران ملزم و متعهد به طرز سزاواری و با انجام آموزش درست تربیت بشود و بعد به مدرسه‌ها فرستاده شوند در آن صورت کار معلم هم آسان خواهد بود اصولاً تربیت فرزند از دامان پاک مادر و در کنار پدر آغاز می‌شود و با تربیت صحیح و الهی فرزندان آزادی استقلال و تعهد به آنچه که خیرالصلاح خود و خانواده و جامعه هست را بنا می‌کند.

بهترین اوقات در تربیت پیش از آنکه دیر شود

امیرالمومنین خطاب به امام حسن (علیه السلام) می‌فرمایند همانا دل و روح کودک و نوجوان مانند زمین خالی و آماده بذرافشانی است که هرچه در آن افشاندن شود می‌پذیرد بنابراین من قبل از آنکه دلت سخت شود و عقلت مشغول گردد به تربیت و ادب تو اقدام کردم حضرت علی (علیه السلام) فرزندان خویش را در خردسالی بر آداب و تربیت تشویق کن تا در بزرگی و پیری دیدگانت به نور ادب آنان روشن گردند

بر پدر و مادر واجب است که از انعطاف پذیری کودک و نوجوان استفاده کرده پیش از آنکه شخصیت آن شکل بگیرد به تربیت صحیح او بپردازند

بهترین زمان برای آموزش‌های دینی دوره نونهالی است چرا که فطرت خداجوی نونهالان دست نخورده است و این کار مربی را بسیار ساده می‌کند لیبی که در کودکی به انسان آموخته می‌شود گویا بر روی سنگ حک می‌شود و تا پایان عمر در ذهن او خواهد ماند معروف است که می‌گویند آموختن در کودکی به سان نقش بر روی سنگ است اقدام به موقع شما در برابر اعمال خلاف کودک او را از رفتارهای نابهنجار بعدی مصون خواهد کرد.

پرمود بترا روانشناس غربی سخن هشدار دهنده‌ای دارد: جلوی بسیاری از آتش‌سوزی‌های بزرگ جهان را با یک فنجان آب می‌توان گرفت البته اگر به موقع انجام شود

متأسفانه برخی خانواده‌ها به سبب عدم اقدام به موقع در برابر خطاهای کودک در دوران نوجوانی‌اش افرزندى مواجه می‌شوند که رفتار نابهنجار در او نهادینه شده و اصلاح او کار بسیار سختی خواهد بود (محدثی، تربیت دینی فرزندان، ۱۳۹۱)

راه‌های اصولی و اساسی ایجاد ارتباط مثبت و اثر گذار

۱- اظهار محبت

کودکان و نوجوانان برای داشتن احساس امنیت و آرامش خاطر باید اطمینان یابند که مورد مهر و محبت والدین و اطرافیان خود قرار دارند. با محبت کردن، کودکان و نوجوانان مجذوب رفتار شایسته شما شده و از شما الگو می‌پذیرند. همان طور که پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله می‌فرماید: «أحبوا صبیانکم؛ فرزندانان را دوست بدارید.» محبت به معنای وابسته کردن کودک به خود نیست. محبت، تمجید و ستایش بیش از اندازه از او نیست. محبت، اشباع نمودن کودک از غذا، پوشاک و خواسته‌های مادی و غریزی او نیست. محبت، یعنی ارتباط عاطفی سالم و متعادل و منطقی در حد نیاز

۲- داشتن روحیه آزادمنشانه و احترام به شخصیت

برای برخورد با فرزندان خود، روحیه ای شاد و آزادمنشانه داشته باشید. برای ایجاد احترام و ارزش باید شیوه احترام و تکریم به فرزندان را به آنها نشان دهید. باید با کودک خود دوست شوید. راه مناسب آغاز این دوستی، کاهش انتقاد و توقعات بیش از اندازه و نابه جا و به حداقل رساندن محبت‌های منفی است. ابتدا باید محیطی صمیمی و دوستانه همراه با صداقت، و آرامش فراهم نمود و از عیب جویی، خشونت، شماتت، سرزنش، ناسزاگفتن، تنبیه بدنی

و خودرایی، که موجب از بین رفتن حرمت شخصیت می‌شود، کاملاً پرهیز کرد. باید به کودکان و نوجوانان در هر شرایطی احترام گذاشت تا آنان نیز بیاموزند که به دیگران احترام بگذارند

۳- ایجاد دلگرمی و حسن ظن

کودکان و نوجوانان باید دریابند که والدین واقعاً به آنها اهمیت می‌دهند و احترام می‌گذارند. والدین باید به کودکان خود اعتماد داشته باشند تا اعتماد آنان را به خود جلب کنند. با کم رنگ نمودن نقاط ضعف و خطاهای آنان و پررنگ کردن نقاط قوت و مثبت، آنها را دلگرم سازند. به تلاش‌هایشان امیدوار بوده و به کارهایشان ارزش دهند. با احساس خوب و حسن ظن به آنان بنگرند و شخصیت آنها را حفظ کنند. نظرخواهی و محوّل کردن بعضی از کارها به آنان، یعنی دادن ارزش و شخصیت مثبت به آنان، بهترین راه برای جلب اعتمادشان به خویشان است (احسانی، نقش مادران در تربیت دینی فرزندان، ۱۳۸۷).

نکته‌های عملیاتی و کاربردی جهت از بین بردن بدرفتاری

برای از بین بردن رفتارهای ناپسند، هم چون قهر، دیگر آزاری، ایجاد مزاحمت برای دیگران، حسادت، قدرت طلبی، انتقام، اظهار بی‌لیاقتی و بی‌قیدی، سرپیچی از دستورات و انجام تکالیف، پرخاشگری، خشونت، کمرویی، تنبلی، عیب‌جویی و شکایت از دیگران، براساس سه اصلی که قبلاً ذکر گردید، به روش زیر عمل کنید

۱- تا حد امکان بدرفتاری‌های فرد را نادیده گرفته و به رفتارهای

مثبت و نقاط قوت او توجه کنید. از دلسوزی و رسیدگی بیش از اندازه بپرهیزید

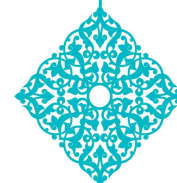
۲- در چنین مواقعی تشویق، تنبیه، نوازش، محبت و توجه بیش از حد، نامناسب و حتی مخرب است

۳- با فرزند معارضة نکنید. به او بیاموزید که چگونه از توانایی‌های سازنده خود در جهت کمک به دیگران و همکاری با آنان استفاده کند

۴- دعوا کردن و بی‌اعتنایی مطلق، تنها تمایل فرد را به زورگویی و قدرت طلبی بیش تر، افزایش می‌دهد.

۵- از بدرفتاری کودک آزرده خاطر نشوید. از تنبیه یا تلافی کردن خودداری کنید

۶- در جهت ایجاد رابطه مثبت و صمیمانه با فرزند خود بکوشید تا او به شما اعتماد پیدا کند و دریابد که او را دوست دارید

۷- از انتقاد، سرزنش و کنایه گویی بپرهیزید

۸- او را به خاطر تلاش‌های مثبت و کارهای خوب، هرچند کوچک و ناچیز باشد، تشویق کنید. به توانایی‌های وی اعتماد کرده و بر نقاط قوت او تأکید کنید و خوبی‌های کارهای شایسته او را برشمارید.

۹- از توجه بیش از حد به کودک بپرهیزید و تسلیم رفتار او نشوید

۱۰- با عمل خود به کودک بفهمانید که مساعدت و یاری کردن دیگران، دارای اهمیت و ارزش است و علاقه و رغبت او را به همکاری با دیگران تحسین کنید.

۱۱- به کودک اجازه تصمیم‌گیری بدهید. به او فرصت دهید تا نتیجه

قضاوت خود را تجربه کند و با این شیوه، عملاً اعتماد به نفس را در او تقویت کنید

۱۲- هدف از کوشش و تلاش فرزندان را تشخیص دهید تا بهتر بتوانید عمل کنید

۱۳- با برخورد آزادمنشانه و رفتاری بزرگوارانه با او ارتباط برقرار کنید، به گونه‌ای که به همه اعضای خانواده حسن ظن یافته و به آنان اعتماد کند. به او اختیار و آزادی دهید و از او مسئولیت بخواهید. در این صورت، حس مسئولیت‌پذیری و اعتماد به نفس در او تقویت می‌شود.

۱۴- رفتار بزرگوارانه شما باید بر مبنای احترام به حقوق انسانی افراد، چه کوچک و چه بزرگ، باشد. این خود زمینه احترام متقابل را در روابط دو جانبه فراهم می‌کند.

۱۵- به کودک حق انتخاب و تصمیم‌گیری بدهید تا نتیجه عملکرد خود را تجربه کند

۱۶- یکی از نیازهای مهم انسان‌ها احساس ارزشمندی، عزت نفس، جلب توجه و احترام گذاشتن دیگران به خود است. منشأ بدررفتاری‌ها نیز رفع این نیاز است. بکوشید تا از ایجاد احساس عدم امنیت خاطر، متزلزل شدن موقعیت کودک نزد اطرافیان و تضعیف عزت نفس او بپرهیزید.

۱۷- عکس‌العمل نامناسب در برابر بدررفتاری کودک و حساسیت بیش از اندازه، موجب افزایش بدررفتاری می‌شود.

به فرزندان اعتماد کنید تا اعتماد به نفس خود را تقویت نماید ۱۸- با سعه صدر

۱۹- در کارهای کودکان و نوجوانان دخالت نکنید، بلکه بر آن‌ها نظارت داشته باشید

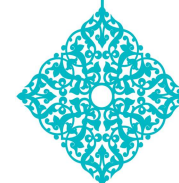
کودکی که در پی کسب قدرت است، معمولاً دارای پدر و مادر قدرت طلبی است که با زور می‌خواهند بر دیگران تحکم کنند. کودکی که اظهار بی‌لیاقتی، تنبلی و بی‌قیدی می‌کند، ناتوان نیست، بلکه رفتار والدین و اطرافیان وی به گونه‌ای بوده است که او دیگر به توانایی‌های خود اعتماد ندارد و از خود مأیوس گشته و اعتماد به نفس از وی سلب شده است.

انگیزه تلاش و حرکت در انسان‌ها پس از تأمین نیازهای جسمی، یافتن تعلق خاطر، جلب توجه و احترام دیگران، آرامش و امنیت خاطر است. افراد بزهکار و بدرفتار دلسرد و ناامیدند و باور ندارند که می‌توانند از مسیر درست، تعلق خاطر یافته و به ارزش و عزت

و احترام دست یابند. بزهکاری و بدرفتاری آنان با قهر، جاه‌طلبی، قدرت طلبی، انتقام‌جویی، بی‌بندوباری، اظهار بی‌لیاقتی و تنبلی، ستیزه‌جویی، عیب‌جویی، خشونت، پرخاشگری، شکایت از دیگران، حسادت، خیالبافی، گوشه‌گیری، گریز از واقعیت‌ها، سرپیچی از قوانین، عدم انجام تکالیف و... بروز می‌کند. این رفتارهای نابه‌هنجار عکس‌العمل فردی است که شخصیت وی دچار تحقیر، بی‌اعتنایی و تزلزل شده است. این رفتارها مکانیزم‌هایی دفاعی و جبرانی برای باز یافتن عزت نفس و ارزش از دست رفته است. پس باید به روش شایسته و درست، این نیازها را پاسخ داد تا کمبودهای او جبران گردد (لقمانی، چگونه فرزندان با ادب و خوش اخلاق داشته باشیم، ۱۳۸۹).

نتیجه‌گیری

تربیت مهم‌ترین رکن اساسی و اصولی برای هر خانواده و جامعه‌ای می‌باشد چرا که انسان برای رسیدن به تعالی و سعادت و عاقبت بخیری باید در طول مراحل زندگی به ویژه در طول سه دوره اول زندگی یعنی ۷ سالگی اول دوم و سوم طبق اصول و قوانین الهی عمل نماید و این مستلزم وجود پدر و مادر، معلمین، مربیان دلسوز و با معرفتی می‌باشد که آشنا به این اصول و آموزه‌ها تربیتی بوده و در مسیر تربیت به کار ببرند و همچنین عواملی که باعث عدم تربیت صحیح می‌شود رو شناسایی و از آن جلوگیری و پیشگیری کنیم تا بتوانیم فرزندی نیکو و طیب برای خود و جامعه تربیت نماییم چرا که

تربیت صحیح یا غلط فضای سعادت و شقاوت انسان‌ها و جامعه را فراهم می‌کند. همچنین انسان به وسیله تربیت صحیح خلق و خوب الهی می‌گیرد و با تربیت ناصواب، از سیر الی الله باز می‌ماند و به گمراهی می‌رود.

فهرست منابع

* قرآن کریم.

۱. ابن بابویه، محمد بن علی، «من لایحضره الفقیه»، جماعه المدرسین فی الحوزة العلمیة بقم. مؤسسه النشر الإسلامی، قم، ۱۴۰۴ق.
۲. احسانی، محمد، «نقش مادران در تربیت دینی فرزندان»، نشر دفتر عقل، ۱۳۸۷.
۳. اسحاقی، سید حسین، «راهبرد های امام علی (علیه السلام) در تربیت فرزندان»، نشر تهیه مرکز پژوهش های اسلامی صدا و سیما، ۱۳۸۵.
۴. بناری، علی همت، «امام باقر (علیه السلام) و تربیت فرزندان»، نشر موسسه فرهنگی و اطلاع رسانی، ۱۳۸۷.
۵. بناری، علی همت، «امام رضا (علیه السلام) و تربیت فرزندان»، نشر زایر، ۱۳۸۲.
۶. حر عاملی، محمد بن حسن، «وسائل الشیعه إلى تحصیل مسائل الشریعه». اسلامیه، تهران، ۱۳۷۲.
۷. طبرسی، حسن بن فضل، «مکارم الأخلاق»، الشریف الرضی، قم، ۱۳۷۰.
۸. فرحزاد، حبیب الله، «تربیت فرزندان»، نشر عطش، ۱۳۹۵.
۹. کلینی، محمد بن یعقوب، «الکافی»، نشر انتشارات دار الثقلین، ۱۳۹۰.
۱۰. لقمانی، احمد، «چگونه فرزندان با ادب و خوش اخلاق داشته باشیم»، نشرانتشارات بهشت بینش، ۱۳۸۹.
۱۱. مجلسی، محمد، «بحار الانوار»، نشر انتشارات دارالحکمه، ۱۳۸۵.
۱۲. محدثی، جواد، «تربیت دینی فرزندان»، نشر قدس رضوی، ۱۳۹۱.
۱۳. مرکز فرهنگی گل نرگس، «خانواده آسمانی»، زمستان ۱۳۹۵.
۱۴. معین، محمد، «فرهنگ معین»، نشر مؤسسه انتشاراتی امیر کبیر، ۱۳۵۰.
۱۵. نوری، حسین بن محمدتقی، «مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل»، مؤسسه آل البيت (علیهم السلام) لإحياء التراث، بیروت، ۱۴۰۸ق.